

Kjønnsbalansen i norsk film

En rapport av Norsk filminstitutt, 201

Oppsummering

- Sett over tid har det vært en positiv utvikling i kjønnsbalansen i norsk film. Det er imidlertid fremdeles et stykke igjen før vi har en likestilt filmbransje.
- Det rekrutteres for få kvinner til filmbransjen. Kvinnelige søkere til regilinjen ved Den norske filmskolen på Lillehammer utgjorde i gjennomsnitt 30,3 prosent av søknadsbunken i perioden fra 2000 til 2016. Kvinneandelen i søknader om produksjonstilskudd til spillefilm fra Norsk filminstitutt (NFI) utgjorde mellom 24,1 og 35,9 prosent av søknadsbunken i perioden 2012-2016.
- Når det gjelder NFIs tilskuddsordninger er kvinneandelen lavest i markedsordningen, og blant regissører av spillefilm og kinodokumentar.
- Mannlige produsenter hadde i gjennomsnitt to ganger større produksjonsbudsjett på spillefilm enn kvinnelige produsenter i 2015, og nesten tre ganger større i 2016.
- Beløpsandelen av NFIs produksjonstilskudd til henholdsvis kvinnelige og mannlige produsenter varierer fra år til år. Gjennomsnittlig produksjonstilskudd til spillefilm og kinodokumentar med mannlige produsenter var 7,3 millioner kroner fra 2012 til 2016, mens gjennomsnittet til kvinnelige produsenter var 6,3 millioner kroner i samme periode.
- Kvinnelige produsenters andel av samlet etterhåndstilskudd utbetalt i 2015 og 2016 utgjorde henholdsvis 32,6 og 36 prosent. Gjennomsnittlig tilskuddsbeløp per produksjon er imidlertid høyere for kvinnelige produsenter. Dette har sammenheng med at etterhåndstilskuddet premierer barnefilmer. For disse filmene skal etterhåndstilskuddet tilsvare 200 prosent av produsentens dokumenterte inntekter, altså dobbelt så mye som for andre filmer.
- Kvinnelige regissører oppnådde høyere gjennomsnittlig terningkast på sine filmer i 2014 og 2015 enn mannlige regissører, i 2016 var det likt. Til gjengjeld trakk filmer med mannlige regissører i gjennomsnitt nesten dobbelt så mange besøkende til kino som filmer med kvinnelige regissører i den samme perioden.
- Både mannlige og kvinnelige produsenter velger oftest å samarbeide med mannlige regissører og manusforfattere i søknader om produksjonstilskudd. Dette mener vi har sammenheng med manglende rekruttering av kvinner til bransjen. Ettersom det er flere mannlige filmskapere i markedet, vil det være en kjønnsmessig ubalanse i hvem som skaper film. Denne tendensen er derfor selvforsterkende med mindre det settes inn tiltak for å endre den.
- For å oppnå en varig kjønnsbalanse må det iverksettes tiltak rettet mot alle ledd i filmskaperens livsløp – fra grunnskole til profesjonell filmskaper. Dette for å sikre en tidlig rekruttering av talent, som vil velge film som utdannings- og yrkesvei.

Kjønnsbalansen i norsk film

Kjønnslikestilling innebærer at kvinner og menn skal ha samme rettigheter og muligheter. En balansert kjønnsfordeling i filmbransjen er viktig av to grunner. For det første vil det øke bredden i norsk film og sikre et variert tilbud av kunstneriske, kulturelle og estetiske uttrykk – både for at publikum skal kjenne seg igjen i det de ser på lerretet og for at historiene som fortelles skal nå hele befolkningen. For det andre vil det bidra til at både kvinner og menn får like muligheter på området. Film er ett av de mest populære kulturtilbudene i Norge¹, og det er ingen grunn til å tro at evnene til å lage film er ujevnt fordelt mellom kjønnene. I filmproduksjon, som i resten av samfunnet, bør kvinner så vel som menn få bidra til å utforme tilbudet.

I tildelingsbrevet til Norsk filminstitutt (NFI) for 2016 vises det til Stortingets anmodningsvedtak i forbindelse med behandlingen av Innstilling 83 S (2015-2016) hvor det fremgår at: *"Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å bedre kjønnsbalansen innen norsk film, samt opprettholde målet om at andelen kvinner eller menn i nøkkelposisjoner skal være minst 40 pst."*. I tildelingsbrevet for 2017 ber Kulturdepartementet NFI om å følge opp dette ved å videreføre dagens praksis med moderat kjønnskvolter, og vurdere ytterligere tiltak innenfor sine ordninger som kan bidra til en jevnere kjønnsbalanse.

Som et resultat av Stortingets anmodningsvedtak la NFI frem en handlingsplan våren 2016 for bedre kjønnsbalanse i norsk film. I den vektlegger NFI nødvendigheten av en helhetlig tilnærming hvor flere virkemidler tas i bruk for å oppnå likestilling i bransjen. NFI har gjennom handlingsplanen derfor innført tiltak rettet mot ulike deler av filmskaperens livsløp. Tiltakene kan deles inn i tre overordnede områder: 1) Talentutvikling, 2) Tilskuddsordninger og 3) Kommunikasjon og kunnskap. Blant tiltakene som ble skissert er utarbeidelsen av denne rapporten – ettersom kunnskap om utviklingen i kjønnsbalanse er viktig for å kunne justere kursen og iverksette målrettede tiltak for fremtiden. Med denne rapporten ønsker NFI å gå mer i dybden på tematikken og skape økt bevissthet og forståelse rundt kjønnsbalansen i norsk film.

Metode og avgrensninger

I denne rapporten måles kvinneandeler på ulike områder. Med *kvinneandel* menes her prosentandelen kvinner i nøkkelposisjonene regissør, manusforfatter og produsent, med mindre annet er oppgitt.

Rapporten omtaler alle de audiovisuelle formatene som Norsk filminstitutt virke omfatter, bortsett fra interaktive spill. *Premierefilmer* er filmer som går på kino, og begrepet omfatter både spillefilmer og kinodokumentarer. Dokumentarfilmer som ikke lanseres på kino, men heller andre plattformer, omtales her kun som *dokumentar*. *Dramaserie* er betegnelsen for fiksjonsserier som lages for TV eller VOD-plattformer.

¹ I henhold til *Norsk kulturbarometer 2016* av Statistisk Sentralbyrå, hadde 72 prosent av den norske befolkningen vært én eller flere ganger på kino i 2016. Det er liten forskjell mellom kvinner og menn i andelen kinogjengere.

1. Rekruttering til filmbransjen

For å oppnå en varig og god kjønnsbalanse er det avgjørende at det rekrutteres tilstrekkelig med kvinner til filmbransjen. I denne rapporten har vi derfor inkludert statistikk fra opptaks- og avgangskullene til Den norske filmskolen på Lillehammer (ofte referert til som *Filmskolen*), som er Norges nasjonale filmskole. Disse tallene sier både noe om interessen fra kvinner til å satse profesjonelt på film og hvor mange som faktisk utdannes via skolen. Det tas opp studenter annethvert år, og det rekrutteres seks studenter til hver av de ni linjene. I denne rapporten vil det fokuseres på manus-, regi- og produsentlinjen.

Tabell 1.1 viser andel kvinner i avgangskullene fra Filmskolen i perioden 2000-2016. Kvinneandelen blant uteksaminerte var høyest i 2006, på 55,6 prosent. Siden 2010 har andelen ligget på 38,9 prosent.

Tabell 1.1 – Kvinneandel i avgangskullene ved Den norske filmskolen på Lillehammer, 2000-2016

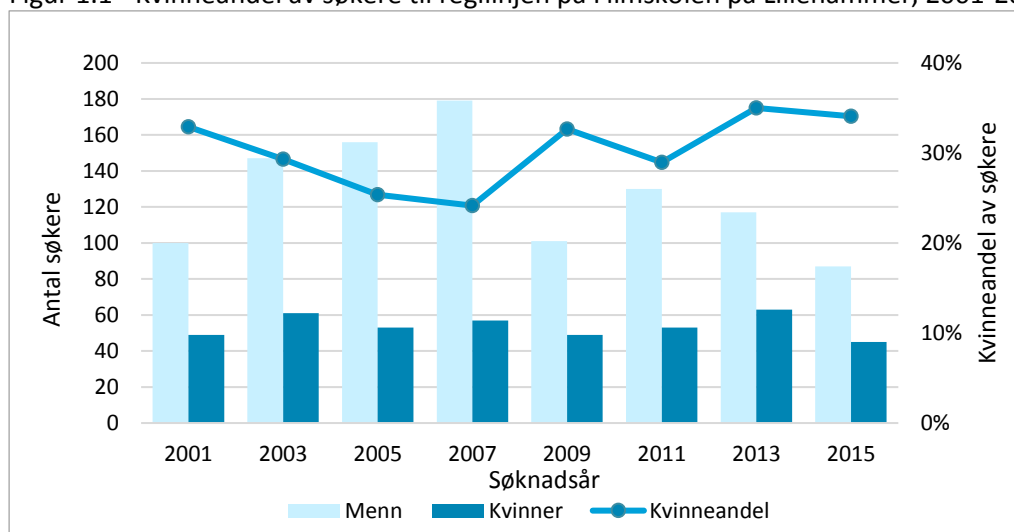
	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Manus	66,7 %	33,3 %	50,0 %	66,7 %	33,3 %	33,3 %	33,3 %	33,3 %	66,7 %
Regi	50,0 %	16,7 %	50,0 %	50,0 %	66,7 %	16,7 %	33,3 %	33,3 %	33,3 %
Produsent	33,3 %	66,7 %	16,7 %	50,0 %	33,6 %	66,7 %	50,0 %	50,0 %	16,7 %
Totalt	50,0 %	38,9 %	38,9 %	55,6 %	44,4 %	38,9 %	38,9 %	38,9 %	38,9 %

Det er færre kvinner enn menn som søker seg inn på Filmskolen, og dette gjelder spesielt for regilinjen. Selv om kvinneandelen blant uteksaminerte regissører i gjennomsnitt har vært 38,9 prosent siden 2000, har andelen søkere til denne linjen kun ligget på 30,3 prosent i gjennomsnitt i samme periode (se Figur 1.1).

Tabell 1.2 – Kvinneandel av søkere til Den norske filmskolen på Lillehammer 2013-2015, fordelt på regi, produsent og manus

Linje	2013	2015
Manus	28,2 %	39,2 %
Regi	35,0 %	34,1 %
Produsent	42,0 %	33,3 %

Figur 1.1 - Kvinneandel av søkere til regilinjen på Filmskolen på Lillehammer, 2001-2015

Tabell 1.3 - Kvinneandel av søkere til regilinjen på Den norske filmskolen på Lillehammer, 2001-2015

	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015
Menn	100	147	156	179	101	130	117	87
Kvinner	49	61	53	57	49	53	63	45
Totalt	149	208	209	236	150	183	180	132
Kvinneandel	32,9 %	29,3 %	25,4 %	24,2 %	32,7 %	29,0 %	35,0 %	34,1 %

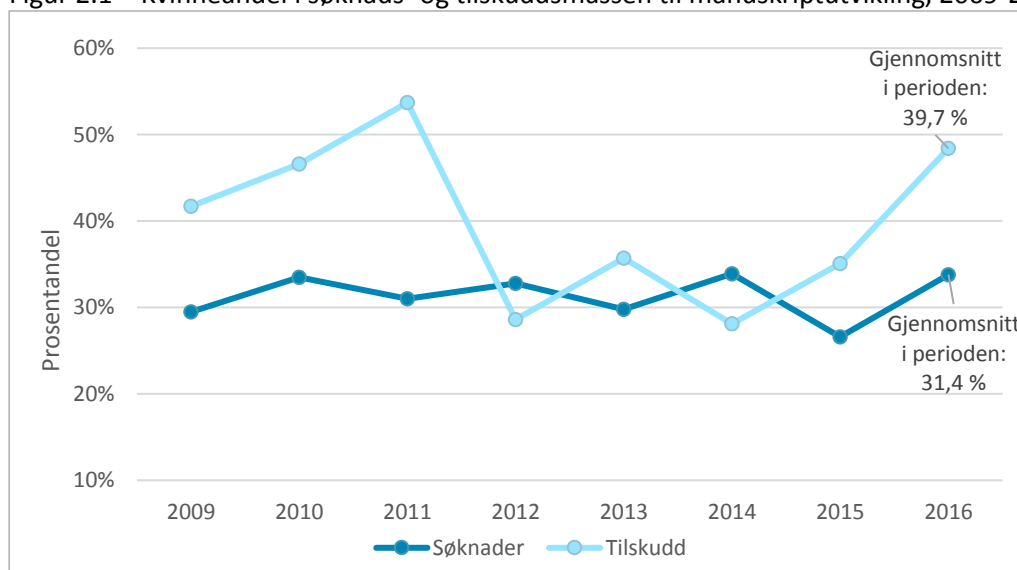
Statistikken fra Filmskolen på Lillehammer tydeliggjør en utfordring for den norske filmbransjen: Det utdannes for få kvinnelige filmskaperere til at målet om en likestilt bransje skal kunne oppfylles og være bærekraftig over tid. Ansvar for denne situasjonen hviler imidlertid ikke på Filmskolens skuldre alene. Søknadsbunken til skolen viser at det generelt er langt lavere interesse for å bli filmskaper blant kvinner enn blant menn i utgangspunktet. Hvorfor er det slik? Forklaringen på det ligger utenfor denne rapportens mandat. Vi mener allikevel det er viktig å skape interesse for å lage film hos kvinner på et så tidlig tidspunkt som mulig. Rekruttering og motivering av filmskaperere er et langsiktig arbeid som NFI mener bør foregå gjennom hele filmskaperens livsløp, og starte allerede på grunnskolenivå.

2. Manuskriptutvikling

Manusforfattere kan søke om tilskudd til manuskriptutvikling fra NFI. Med tanke på kjønnsbalanse er dette et interessant område å følge utviklingen på, ettersom at en høy kvinneandel i denne ordningen ideelt sett vil kunne gi en høyere kvinneandel også blant søkere om utviklings- og produksjonstilskudd. Søknader til denne ordningen kommer også direkte fra manusforfattere og ikke via produsenter, og gir dermed et bedre bilde av bransjens tilfang av filmprosjekter fra kvinnelige filmskaperere. Figur 2.1 viser kvinneandelen i søknads- og tilskuddsmassen til manuskriptutvikling for årene 2009-2016.

Kvinneandelen i søknadsmassen har holdt seg mer eller mindre stabil siden 2009, med et gjennomsnitt på 31,4 prosent. I tilskuddsmassen har andelen kvinner vært mer variabel, med høyeste måling i 2011 (53,7 prosent) og laveste i 2014 (28,1 prosent). I gjennomsnitt var andelen 39,7 prosent i perioden, noe som tilnærmer seg det filmpolitiske målet om en kvinneandel på minst 40 prosent. I 2016 var 48,4 prosent av de som fikk støtte til manuskriptutvikling kvinner, og dette er den nest høyeste målingen i perioden.

Figur 2.1 – Kvinneandel i søknads- og tilskuddsmassen til manuskriptutvikling, 2009-2016

3. Utviklingstilskudd

For å kunne oppnå en kvinneandel på minst 40 prosent blant prosjektene med produksjonstilskudd fra NFI, er det nødvendig med et visst tilfang i søknadsbunken. I NFIs handlingsplan for kjønnsbalanse i norsk film er det derfor satt et mål om minimum 50 prosent kvinneandel på tilskudd til prosjektutvikling. Tanken er at en prioritering av kvinner i søknader om utviklingstilskudd vil kunne bidra til å bedre kjønnsbalansen i søknader om produksjonstilskudd.

Tabell 3.1 viser en oversikt over kvinneandelen i utviklingstilskudd til spillefilm og kinodokumentar for årene 2012 til 2016. Kvinneandelen i søknadsmassen for utviklingstilskudd til spillefilm og kinodokumentar har ligget mellom 36,4 og 44,8 prosent. Andelen i tilskuddsmassen har vært noe større mellom 38,5 og 45,8 prosent i perioden og er gjennomsnittlig høyere enn andelen i søknadsmassen. Ser vi nærmere på kvinneandelen i de ulike nøkkelfunksjonene (Tabell 3.2) er det kvinnelige regissører som sett over tid kommer dårligst ut og produsenter som kommer best ut. Ettersom målet om minimum 50 prosent kvinneandel på tilskuddsnivå først ble innført andre halvår i 2016, er det foreløpig for tidlig å måle noen effekt. Som det fremgår av handlingsplanen vil NFI vurdere effekten av tiltaket i 2020.

Tabell 3.1 - Kvinneandel utviklingstilskudd til spillefilm og kinodokumentar, 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Søknader	36,4 %	44,8 %	43,1 %	37,5 %	37,4 %
Tilskudd	38,5 %	42,9 %	45,8 %	40,7 %	39,8 %

Tabell 3.2 - Kvinneandel utviklingstilskudd til spillefilm og kinodokumentar fordelt på nøkkelposisjoner, 2012-2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Regi	34,6 %	39,8 %	40,0 %	33,8 %	36,1 %
Manus	37,5 %	50,4 %	48,9 %	33,8 %	30,1 %
Produsent	43,4 %	38,6 %	48,5 %	54,4 %	53,0 %
Total	38,5 %	42,9 %	45,8 %	40,7 %	39,8 %

4. Produksjonstilskudd

Tabell 4.1 – Kvinneandel i søknads- og tilskuddsmassen for produksjonstilskudd, 2016

	Søknader	Tilskudd
Spillefilm og kinodokumentar	30,2 %	31,7 %
- markedsvurdert	15,7 %	13,3 %
- kunstnerisk vurdert (inkl. nye veier, pakke)	38,2 %	40,0 %
- kinodokumentar	33,3 %	33,3 %
Kun spillefilm	29,8 %	31,1 %
Dokumentar	48,5 %	53,9 %
Dramaserier	33,9 %	37,2 %
Kortfilm	37,6 %	43,4 %

Av de som søkte om produksjonstilskudd til spillefilm og kinodokumentar i 2016 var 30,2 prosent kvinner, og blant de som mottok tilskudd var andelen 31,7 prosent. Som vist i Tabell 4.1 ble det filmpolitiske målet om en kvinne- og mannsandel på minst 40 prosent oppnådd for kunstnerisk

vurderte spillefilmer, dokumentarer og kortfilm. Kvinneandelen i markedsvurderte filmer kommer dårligst ut med 15,7 prosent kvinnelige søkere og 13,3 prosent kvinner som mottok tilskudd.

Tabell 4.2 – Kvinneandel fordelt på nøkkelposisjoner i prosjekter tildelt produksjonstilskudd, 2016

	Regi	Manus	Produsent	Totalt
Spillefilm og kinodokumentar	30,0 %	25,0 %	40,0 %	31,7 %
Kun spillefilm	33,3 %	26,7 %	33,3 %	31,1 %
Dokumentar	58,8 %	50,0 %	52,9 %	53,9 %
Dramaserier	14,3 %	37,9 %	59,4 %	37,2 %
Kortfilm	33,3 %	36,4 %	60,5 %	43,4 %

Kvinneandelen i søknadsmassen har tradisjonelt sett vært lavere enn i tilskuddsmassen, som vist i Tabell 4.3. Dette er et resultat av at NFI har praktisert moderat kjønnskvoltering i hele perioden. Det har vært høyest andel kvinnelige søkere om tilskudd til dokumentar og kortfilm. Det filmpolitiske målet om minst 40 prosent kvinner og menn i norsk film har vært begrenset til spillefilm, kinodokumentar, dokumentar for TV og kortfilm. Det er interessant å merke seg at nivået på dette området for dramaserier – hvor det ikke har vært praktisert moderat kvotering eller rapportert årlig statistikk – jevnt over har vært lavere enn for de øvrige formatene.

Tabell 4.3 - Kvinneandel i søknads- og tilskuddsmassen for produksjonstilskudd, 2012-2016

		2012	2013	2014	2015	2016
Spillefilm og kinodokumentar	<i>Søknader</i>	28,0 %	28,3 %	38,5 %	30,2 %	30,2 %
	<i>Tilskudd</i>	33,0 %	38,5 %	53,9 %	35,7 %	31,7 %
Kun spillefilm	<i>Søknader</i>	24,1 %	27,6 %	35,9 %	28,4 %	29,8 %
	<i>Tilskudd</i>	27,8 %	41,1 %	51,3 %	30,6 %	31,1 %
Dokumentar	<i>Søknader</i>	36,8 %	44,6 %	32,3 %	33,8 %	48,5 %
	<i>Tilskudd</i>	40,1 %	46,1 %	33,3 %	33,9 %	53,9 %
Dramaserier	<i>Søknader</i>	18,1 %	0,15 %	36,1 %	20,7 %	33,9 %
	<i>Tilskudd</i>	22,9 %	24,6 %	27,8 %	18,2 %	37,2 %
Kortfilm	<i>Søknader</i>	31,7 %	36,2 %	42,1 %	38,8 %	37,6 %
	<i>Tilskudd</i>	39,1 %	44,6 %	61,3 %	50,0 %	43,4 %

Veien fra manuskriptutviklings- til utviklings- til produksjonstilskudd

Som vist over var kvinneandelen som mottok manusutviklings- og utviklingstilskudd mellom 2012 og 2016 gjennomgående høyere enn andelen som søkte om produksjonstilskudd i tilsvarende periode. Vi ser altså at en viss andel av kvinnene som mottar tilskudd innenfor utviklingsordningene faller fra på veien mot å søke tilskudd til produksjon. Det vil imidlertid være nødvendig å gjennomføre ytterligere undersøkelser for å kunne svare på akkurat hvorfor det er slik.

Lav kvinneandel i markedsordningen

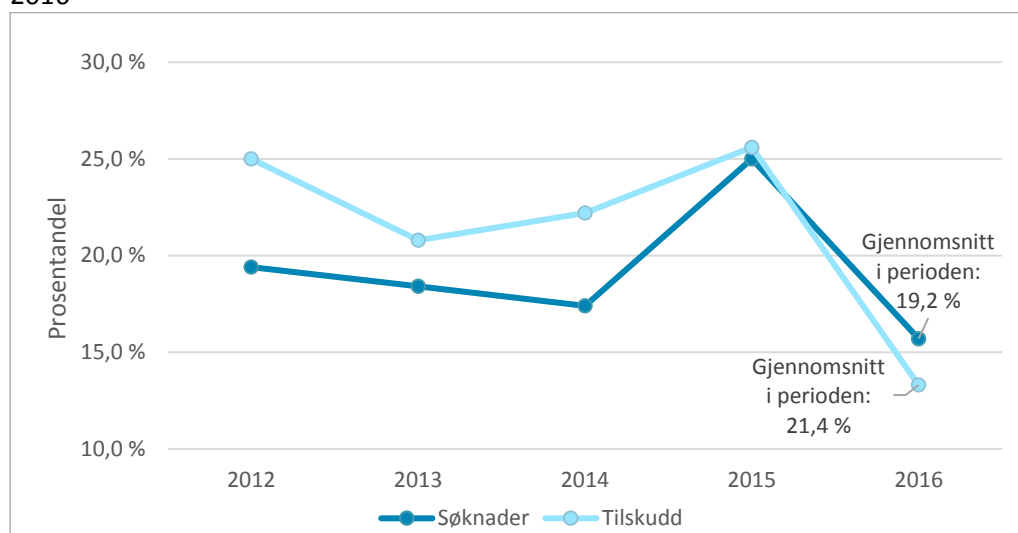
I tilskuddsordningen «Spillefilm etter markedsvurdering» kan man søke om tilskudd til produksjon av spillefilm med stort publikumspotensial. Spillefilmen må ha et publikumsestimat på minst 200 000 besøkende for å kvalifisere for tilskudd. NFI har tidligere ikke praktisert moderat kjønnskvoltering i denne ordningen, og de markedsvurderte filmene har tradisjonelt sett hatt den laveste kvinneandelen. De siste fem årene har andelen kvinner som har søkt og mottatt tilskudd i gjennomsnitt ligget på henholdsvis 19,2 og 21,4 prosent, slik Figur 4.1 illustrerer. Den laveste målingen ble gjort i 2016 og da var kvinneandelen for første gang lavere i tilskuddsmassen enn i søknadsmassen. For å bedre kjønnsbalansen på dette området, innførte NFI derfor moderat kjønnskvoltering for markedsordningen

fra 1. januar 2017. Ordningen går ut på at prosjekter med flest kvinner i nøkkelposisjoner prioriteres når man skal velge mellom flere ellers like gode prosjekter.

Fem filmer fikk tilskudd gjennom markedsordningen i 2016, og kun én av disse filmene hadde kvinnelige produsenter, nemlig *Karsten og Petra ut på tur* fra produksjonsselskapet Cinenord Kidstory. Denne filmen mottok imidlertid kun 10 prosent av det totale tilskuddsbeløpet til markedsfilmer i 2016. 2015 utmerker seg som et relativt godt år for kvinnelige produsenter i markedsordningen. Én av fire produsenter som søkte om tilskudd dette året var kvinner, og av de seks filmene som mottok tilskudd hadde to kvinnelige produsenter. Disse filmene, *Askeladden i Dovregubbens hall* og *Solan og Ludvig – Herfra til Flåkløya*, mottok til sammen over 60 prosent av det totale tildelingsbeløpet til markedsfilmer. De hadde i tillegg gjennomsnittlig 2,5 ganger større budsjett enn de andre markedsfilmene det året.

Det finnes flere mulige forklaringer på hvorfor kvinneandelen i markedsordningen er så lav. Én faktor som trolig spiller inn er produsenters villighet til å ta risiko. Markedsfilmer er ofte svært omfattende produksjoner med store budsjett, og å lage dem innebærer derfor vanligvis en større risiko enn for de øvrige filmene. Som det blant annet vises til i rapporten *Likestilling på filmområdet*² kan det være at kvinner i mindre grad enn menn er villige til å ta en slik risiko.

Figur 4.1 – Markedsfilmer: Kvinneandel i søknads- og tilskuddsmassen for produksjonstilskudd, 2012-2016

Kvinneandel i tilskuddsmassen og beløpsandel til kvinnelige produsenter

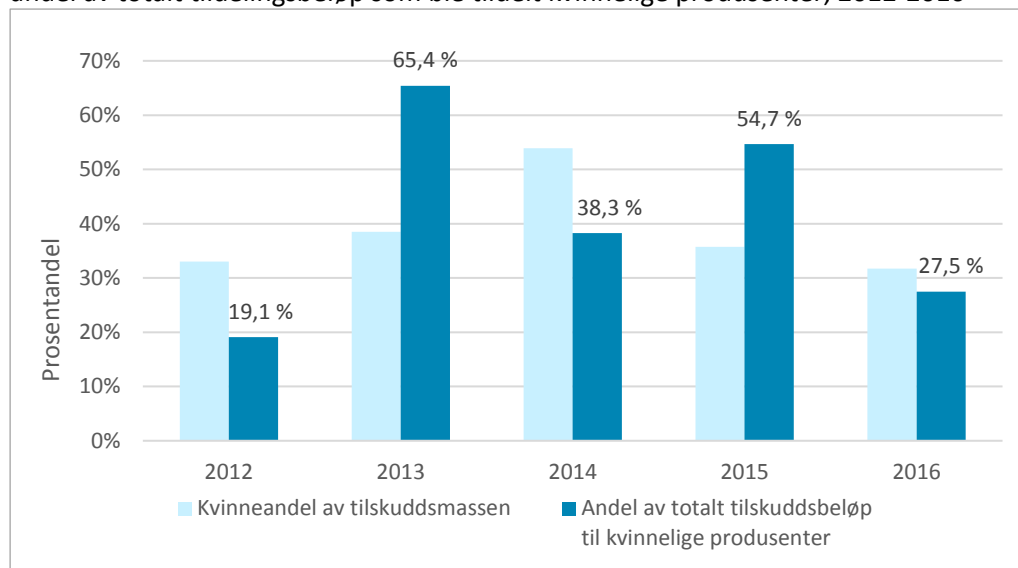
Som vist på side 6, har kvinneandelen i tilskuddsmassen for produksjonstilskudd til spillefilm og kinodokumentar ligget mellom 31,7 og 38,5 prosent de siste fem årene, med ett unntak i 2014. Det ser imidlertid ikke ut til å være noen systematisk sammenheng mellom kvinneandelen i tilskuddsmassen og hvor mye av det totale tilskuddsbeløpet som har gått til kvinnelige produsenter hvert år (se Figur 4.2). Fra 2015 til 2016 ble eksempelvis andelen av totalt tilskuddsbeløp til kvinnelige produsenter redusert med over 27 prosentpoeng, mens kvinneandelen i tilskuddsmassen kun sank med 4 prosentpoeng.

Andelen av totalt tilskuddsbeløp som går til kvinnelige produsenter varierer altså i stor grad fra år til år. Dette er ikke overraskende, ettersom antallet filmer som får tilskudd hvert år er begrenset og resulterer i relativt få observasjoner. Enkeltfilmer kan derfor stikke seg ut og ha stor utslagskraft. Studerer man tilskuddene fra et år til et annet, legger man for eksempel merke til at de tre største

² *Likestilling på filmområdet*, Norsk filminstitutt, 2011.

tildelingene i 2015 alle hadde kvinnelig produsent (*Sonja, Askeladden i Dovregubbens hall* og *Solan og Ludvig – Herfra til Flåklypa*), mens tendensen var motsatt i 2016. Da gikk de fem største tildelingene til filmer med mannlige produsenter.

Figur 4.2 – Produksjonstilskudd til spillefilm og kinodokumentar: Kvinneandel av tilskuddsmassen vs. andel av totalt tildelingsbeløp som ble tildelt kvinnelige produsenter, 2012-2016

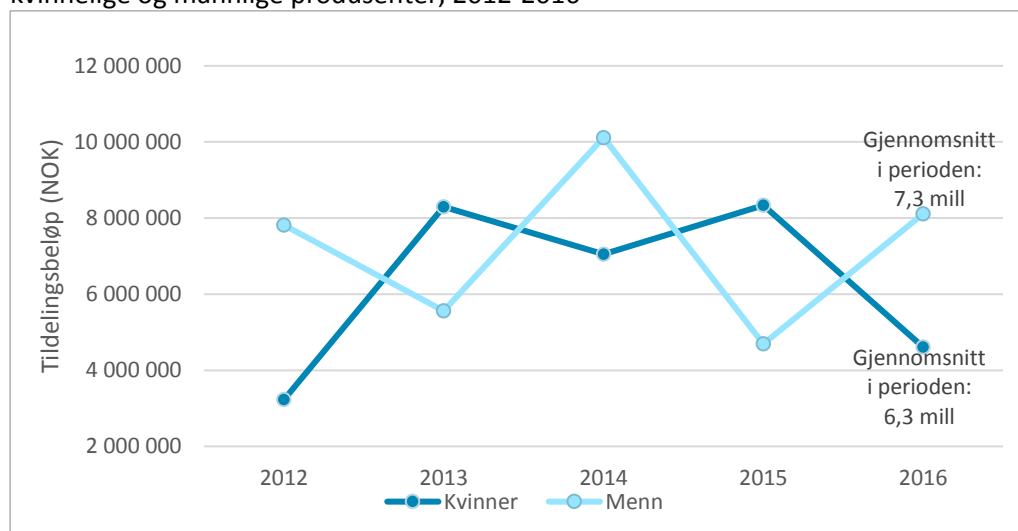

Gjennomsnittlig tilskuddsbeløp til produsenter

Når vi ser nærmere på tilskuddsbeløp til produsenter, ser vi at de gjennomsnittlige beløpene har variert mye fra år til år, både til kvinner og menn (Figur 4.3). Mellom 2012 og 2016 gikk gjennomsnittlig beløp til spillefilm og kinodokumentar opp og ned annethvert år for begge kjønn, som vist i Figur 4.3. Gjennomsnittlig tilskuddsbeløp i hele perioden ligger på NOK 6,3 millioner for kvinner og NOK 7,3 millioner for menn. Når kinodokumentar ekskluderes går gjennomsnittet opp for begge parter.

Også for dramaserier, dokumentar og kortfilm har gjennomsnittlig tilskuddsfordeling vært relativt lik mellom kjønnene. Som vist i Tabell 4.4 har mannlige produsenter mottatt litt høyere tilskudd til dokumentarfilm, mens kvinnelige produsenter har fått noe høyere tildeling til dramaserier og kortfilm.

Figur 4.3 – Produksjonstilskudd til spillefilm og kinodokumentar: Gjennomsnittlig tildelingsbeløp til kvinnelige og mannlige produsenter, 2012-2016

Tabell 4.4 – Produksjonstilskudd: Gjennomsnittlig tildelingsbeløp (NOK) til kvinnelige og mannlige produsenter, 2012-2016

	Kvinner	Menn
Spillefilm og kinodokumentar	6 303 809	7 260 428
Kun spillefilm	7 890 670	8 531 737
Dokumentar	822 345	1 039 629
Dramaserier	5 000 033	3 592 535
Kortfilm	757 870	667 327

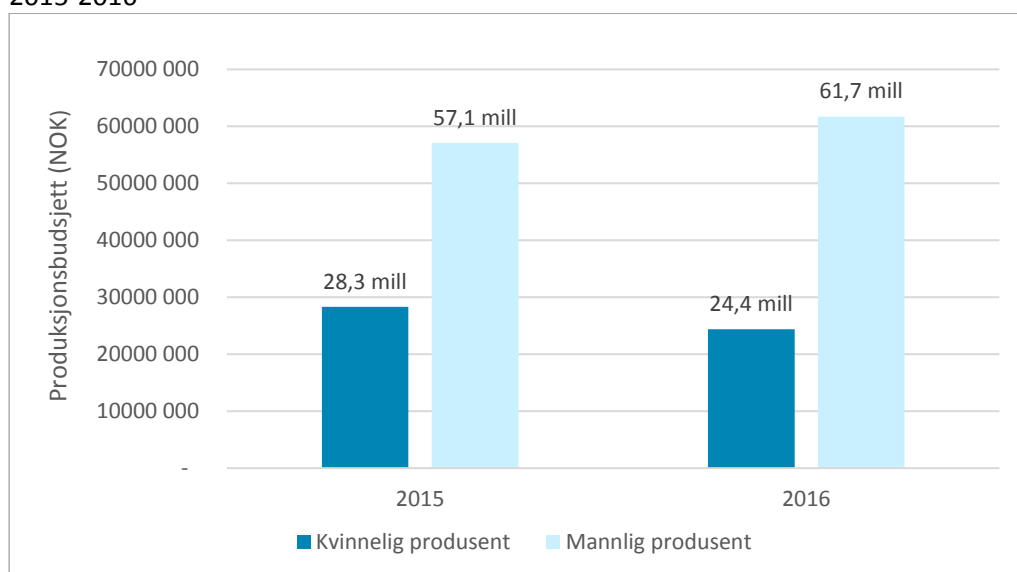
5. Produksjonsbudsjett

Det var stor størrelsesforskjell på produksjonsbudsjettene til kvinnelige og mannlige produsenter som søkte om produksjonstilskudd i 2015 og 2016. Som illustrert i Figur 5.1, hadde menn gjennomsnittlig to ganger større budsjett enn kvinner det første året, og nesten tre ganger større det neste. Ettersom et større produksjonsbudsjett innebærer høyere risiko, støtter disse observasjonene opp under hypotesen om at menn jevnt over er mer risikovillige enn kvinner.

Avviket mellom produksjonsbudsjettene til kvinner og menn skyldes nok i høy grad at markedsfilmene har relativt store budsjett, og at kvinneandelen er spesielt lav på dette området. Når det er sagt har kunstnerisk vurderte filmer ofte også store produksjonsbudsjett, og her er kvinneandelen relativt god. I 2015 hadde filmen *Sonja* med kvinnelig produsent det høyeste produksjonsbudsjettet blant alle filmer som mottok tilskudd, og det var hele fire ganger så stort som det nest høyeste budsjettet. Slike observasjoner peker i retning av at kvinner også er villige til å ta risiko.

Et relevant spørsmål som kan stilles i denne sammenhengen er om mange kvinner drives av å lage andre type filmer enn menn. Det eksisterer en myte i bransjen om at kvinnelige regissører i større grad enn menn både skriver og regisserer egne filmer, og at de er mer opptatt av innhold enn av publikumstall. Det er imidlertid vanskelig å dokumentere denne påstandens validitet. Det vil nok uansett være ulike motivasjoner som driver filmskapere – både fra mann til mann og kvinne til kvinne.

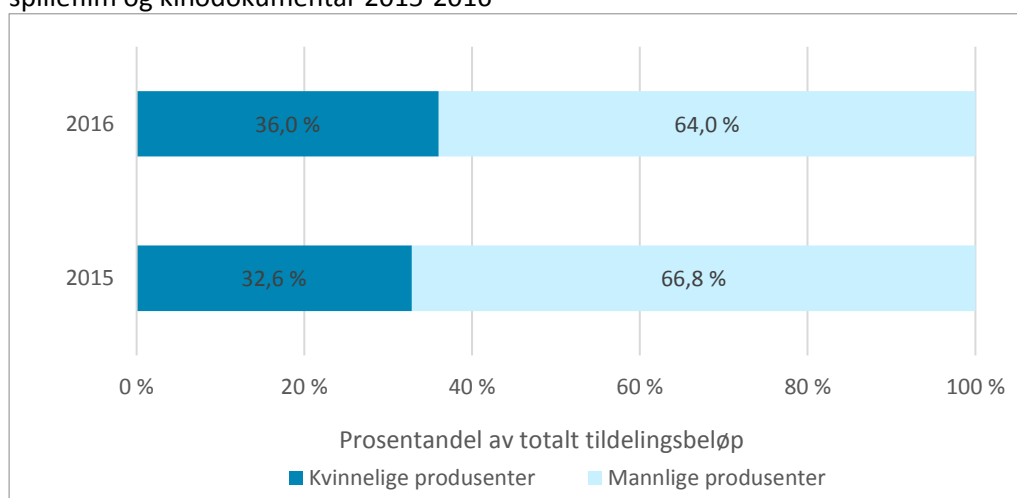
Figur 5.1 - Gjennomsnittlig produksjonsbudsjett for spillefilmer med kvinnelig/mannlig produsent, 2015-2016

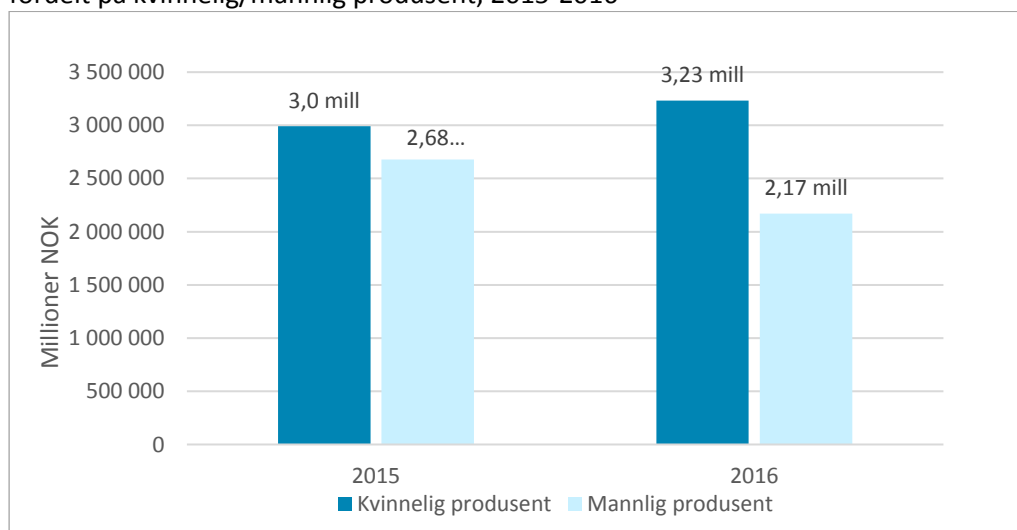
6. Etterhåndstilkudd

Filmer som har fått publikumsbesøk over et visst nivå, premieres automatisk gjennom ordningen for etterhåndstilkudd. Hvis vilkårene for ordningen er oppfylt, utgjør tilskuddet 100 prosent av produsentens dokumenterte inntekter. NFI delte ut til sammen NOK 107,1 millioner i etterhåndstilkudd til spillefilm og kinodokumentar i 2015 og NOK 126,8 millioner i 2016. Figur 6.1 viser andelen av disse beløpene som gikk til kvinnelige og mannlige produsenter. Som det fremgår gikk om lag én tredjedel av det totale tildelingsbeløpet til filmer med kvinnelig produsent begge årene. Det som allikevel er interessant, er at gjennomsnittlig tildelingsbeløp til kvinnelige produsenter var større enn til mannlige i perioden, som illustrert i Figur 6.2. I 2015 mottok kvinnelige produsenter i gjennomsnitt 12 prosent høyere etterhåndstilkudd enn menn, og det var nesten 50 prosent høyere i 2016.

Figur 6.1 – Etterhåndstilkudd: Andel av totalt tilskuddsbeløp fordelt på kvinnelig/mannlig produsent, spillefilm og kinodokumentar 2015-2016

Figur 6.2 – Etterhåndstilkudd: Gjennomsnittlig tildelingsbeløp til spillefilm og kinodokumentar fordelt på kvinnelig/mannlig produsent, 2015-2016

Kvinnelige produsenter har altså fått færre tildelinger av etterhåndstilkudd, men når de har fått har beløpet jevnt over vært høyere enn for menn. Forklaringen på dette ligger nok i spesialordningen for barnefilmer. For disse filmene skal nemlig etterhåndstilkuddet tilsvare 200 prosent av produsentens dokumenterte inntekter, altså dobbelt så mye som for andre filmer. Av de ti filmene som fikk størst

tilskudd i 2016 hadde fire kvinnelig produsent og tre av disse var barnefilmer av produksjonsselskapene Maipo og Cinenord Kidstory. I 2015 hadde tre av de ti filmene som fikk mest tilskudd kvinnelig produsent, og to av dem var barnefilmer.

7. Premierefilmer

Kvinneandelen i norske premierefilmer var 33,3 prosent i 2016. Andelen har hatt en liten nedgang siden 2015, men er allikevel den nest høyeste som noen gang er målt for norsk premierefilm. Som vist i Tabell 7.2 har denne andelen hatt en jevn og positiv utvikling i perioden 2011-2015.

Det var kvinnelig regissør på 24 prosent av premierefilmene i 2016, og kvinneandelen blant manusforfattere og produsenter var henholdsvis 44 og 32 prosent. Som Tabell 7.1 viser er kvinneandelen høyere i filmer som har fått forhåndstilskudd fra NFI enn for filmer som ikke har fått dette tilskuddet. Mens den er 36,4 prosent for filmer med forhåndstilskudd, er den 8,7 prosentpoeng lavere for filmer uten tilskuddet. Dette er, som Tabell 7.2 illustrerer, et gjennomgående trekk ved premierefilmene år etter år, og kan ha sin årsak i to forhold. For det første er det via forhåndsstøtten at NFI kan gjøre prioriteringer for å øke kvinneandelen. For det andre er det stor økonomisk risiko forbundet med å produsere film uten forhåndstilskudd. Som det har blitt argumentert for tidligere, kan det virke som at kvinner på et generelt nivå er mindre risikovillige enn menn.

Tabell 7.1 – Kvinneandel i nøkkelposisjoner i premierefilmer, 2016

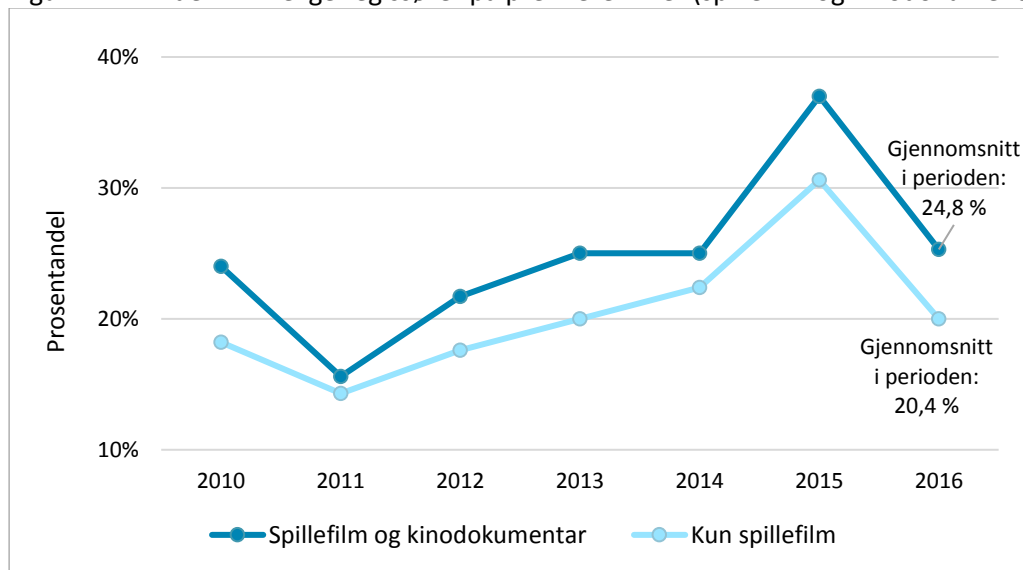
	Regi	Manus	Produsent	Totalt
Premierefilm (spillefilm og kinodokumentar)	24,0 %	44,0 %	32,0 %	33,3 %
Kun spillefilm	20,0 %	42,5 %	30,0 %	30,8 %
Premierefilmer med forhåndstilskudd	31,2 %	40,6 %	37,5 %	36,4 %
Premierefilmer uten forhåndstilskudd	11,1 %	50,0 %	22,2 %	27,7 %

Tabell 7.2 – Kvinneandel i premierefilmer, 2011-2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Premierefilm (spillefilm og kinodokumentar)	25,0 %	26,0 %	27,7 %	30,0 %	34,3 %	33,3 %
Premierefilmer med forhåndstilskudd	30,0 %	35,0 %	35,0 %	40,0 %	45,2 %	36,4 %
Premierefilmer uten forhåndstilskudd	20,0 %	17,0 %	0,0 %	11,0 %	9,5 %	27,7 %

Når det observeres at kvinneandelen for premierefilmer er lavere i 2016 enn i 2015, skyldes det først og fremst en nedgang i andelen kvinnelige regissører. Som Figur 7.1 viser har denne andelen ligget på rundt 25 prosent for premierefilmer de siste syv årene, og på rundt 20 prosent hvis man ekskluderer kinodokumentarer. Den spesielt lave andelen i 2011 kan blant annet komme av at det var uvanlig mange filmer som hadde premiere det året. Mange av disse filmene ble i tillegg laget utenfor NFIs tilskuddssystem, og dermed også uten drahjelp fra instituttets kjønnsbalanserende tiltak. I 2015 var andelen kvinnelige regissører relativt stor. En årsak til dette kan være at kvinneandelen i søknads- og tilskuddsmassen for produksjonstilskudd til spillefilm og kinodokumentar var spesielt høy de to foregående årene, i 2013 og 2014.

Figur 7.1 – Andel kvinnelige regissører på premierefilmer (spillefilm og kinodokumentar), 2010-2016

Kvinneandel i hovedroller

2016 var det første året NFI målte kvinneandelen av hovedrolleinnhavere i norsk film, og den ble da beregnet til 28 prosent for premierefilmer. Denne andelen øker noe hvis man ekskluderer kinodokumentar (se Tabell 7.3). Av de fem barnefilmene som hadde premiere i 2016 var det ingen som hadde kvinnelig hovedrolle.

Tabell 7.3 - Kvinneandel hovedrolle i premierefilmer, 2016

	2016
Premierefilm (spillefilm og kinodokumentar)	28 %
Kun spillefilm	30 %
Premierefilmer med forhåndstilskudd	25 %
Premierefilmer uten forhåndstilskudd	33 %
Barnefilmer	0 %

I 2016 utførte to forskere ved Høgskolen i Lillehammer en undersøkelse på vegne av Norsk skuespillerforbund om hovedroller i norske spillefilmer i perioden 2011-2015.³ Resultatene viser at totalt 40 prosent av hovedrollene var kvinner, og for filmer med *kun* kvinnelige hovedroller var andelen 29 prosent. Til sammenligning hadde 50 prosent av filmene kun mannlige hovedroller.

Når filmene kategoriseres som enten voksen-, ungdoms- eller barnefilm, viser undersøkelsen at 38 prosent av hovedrollene i voksenfilmene var kvinner. I voksenfilmer med kun én hovedrolle var det dobbelt så mange menn som kvinner. I ungdoms- og barnefilmene var det henholdsvis 53 og 41 prosent kvinnelige hovedroller.

Undersøkelsen på vegne av Norsk skuespillerforbund kan ikke direkte sammenlignes med den NFI har gjennomført, ettersom at metodene som har blitt benyttet er forskjellige. På et overordnet nivå kan det se ut som om det har vært en nedgang i kvinneandelen av hovedroller, men nettopp på grunn av de ulike tilnærmingene kan ikke dette funnet ilegges særlig stor vekt. I tillegg har NFI så langt kun observert ett år, og det vi ser kan være utslag av tilfeldig variasjon. NFI vil fortsette å følge utviklingen på området fremover.

³ Hovedkarakterer i norsk kinofilm i perioden 2011-2015 i et kjønnsperspektiv, Bjerkeland & Servoll, 2016.

8. Kvalitet og publikumsoppslutning

Å måle kvaliteten på film er en utfordrende oppgave, og det finnes mange ulike tilnærminger for å gjøre dette. Ved hjelp av følgende indikatorer vil vi likevel forsøke å si noe om hvordan utviklingen har vært for filmer laget av kvinner med tanke på kvalitet: anmelderes terningkast, norsk films deltakelse og priser på internasjonale festivaler og gjennomsnittlige besøkstall for filmer med kvinnelig og mannlig regissør.

Terningkast

Anmelderes terningkast kan benyttes som en god indikator på filmkvalitet. Man skal allikevel være forsiktig med å vektlegge terningkast for hvert enkelt år, men heller se på utviklingen over tid. Tabell 8.1 viser gjennomsnittlige terningkast på premierefilmer i perioden 2014-2016. Statistikken baserer seg på anmeldelser fra seks nasjonale og regionale aviser, samt NRK P3.⁴

Som det fremgår av tabellen fikk kvinnelige regissører høyere gjennomsnittlig terningkast på sine filmer enn det mannlige regissører gjorde i 2014 og 2015. I 2016 var tallet likt for de to gruppene. Gjennomsnittlig terningkast i perioden ligger på rundt 4, uavhengig av om regissøren er kvinne eller mann. Ser vi nærmere på anmeldernes vurdering av kinodokumentarer fra 2016, viser det seg for eksempel at både *Mannen fra Snåsa*, med kvinnelig regissør, og *Magnus*, med mannlig regissør, fikk svært gode anmeldelser.

Tabell 8.1 – Gjennomsnittlig terningkast premierefilmer med kvinnelig regissør, 2014-2016

Gjennomsnittlig terningkast	2014	2015	2016
Totalt	3,8	3,9	3,9
Kvinnelige regissører	4,1	4,1	3,9
Mannlige regissører	3,7	3,6	3,9

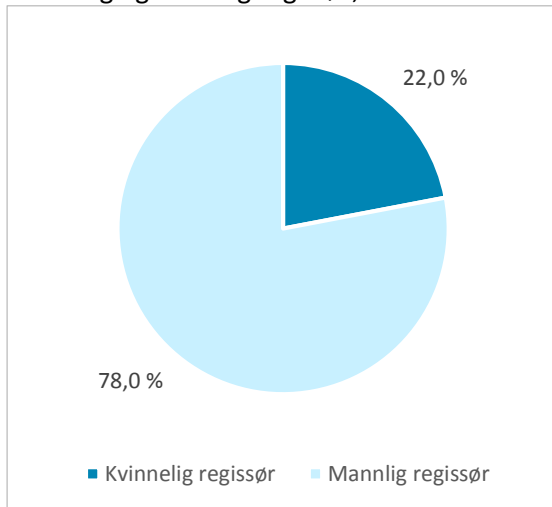
Festivaler og priser

Deltakelse på norske og internasjonale festivaler kan også bidra til en kvalitetsvurdering av filmer. Det ble vist 127 norske spillefilmer på norske og internasjonale festivaler i perioden 2014-2016. Av disse hadde 22 prosent kvinnelig regissør (se Figur 8.1). Til disse filmene ble det delt ut 129 ulike priser, og kvinnelige regissører mottok 30 prosent av dem (se Figur 8.2).

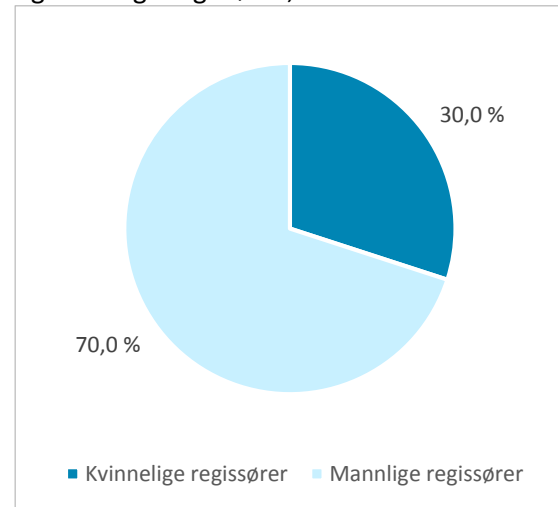
Kvinneandelen ligger her litt over det som har vært kvinneandelen blant regissører de siste årene. Det er imidlertid viktig å bemerke at filmer som ble vist på festivaler mellom 2014-2016 ikke nødvendigvis hadde premiere i denne perioden, og utvalgene er derfor ikke direkte sammenlignbare. Vi må derfor være forsiktige med å trekke noen slutninger ut ifra disse resultatene, men det kan se ut som at kjønn ikke har noe åpenbart å si for festivaldeltakelse og priser.

⁴ Avisene er representert ved Aftenposten, VG, Dagbladet, Bergens Tidende, Adresseavisen og Dagsavisen. Tidligere år har anmeldelser som har vært tilgjengelige på Filmweb.no dannet underlaget for statistikken, men på grunn av endret praksis i Filmwebs redaksjon, er metoden også endret. Det betyr at tidslinjen fra tidligere år ikke samsvarer med tidslinjen for 2016. For eksempel er gjennomsnittlig terningkast for 2015 på 4,2 justert ned til 3,9.

Figur 8.1 - Andel av festivalfilmer med kvinnelig og mannlig regissør, 2014-2016

Figur 8.2 – Andel av festivalpriser til kvinnelige og mannlige regissører, 2014-2016

Kinobesøk

Kinobesøk sier noe om hvor populær en film er i befolkningen. Gjennomsnittlige besøkstall for filmer med kvinnelig regissør er nesten dobbelt så lavt som for mannlige regissører fra 2014 til 2016 (se Tabell 8.2). Dette er nok et direkte resultat av den spesielt lave kvinneandelen i markedsordningen. Filmene som blir tatt opp til denne ordningen har relativt høy publikumsoppslutning, og dette bidrar trolig til å øke besøksgjennomsnittet for mannlige regissører.

I gjennomsnitt ble filmer med kvinnelig produsent besøkt nesten like mye som de med mannlig produsent i perioden, som vist i Tabell 8.3. Kvinner produserte 66,1 prosent av alle barnefilmer som hadde premiere i løpet av de tre årene. Siden barnefilmer ofte er relativt godt besøkt, kan nok noe av forklaringen ligge her.

Tabell 8.2 - Gjennomsnittlige besøkstall for filmer med kvinnelig/mannlig regissør, 2014-2016

Gjennomsnittlige besøkstall	2014	2015	2016	Hele perioden
Filmer med kvinnelig regissør	70 490	66 757	48 069	61 772
Filmer med mannlig regissør	76 855	124 797	135 822	112 491

Tabell 8.3 - Gjennomsnittlige besøkstall for filmer med kvinnelig/mannlig produsent, 2014-2016

Gjennomsnittlige besøkstall	2014	2015	2016	Hele perioden
Filmer med kvinnelig produsent	110 376	100 982	59 468	90 275
Filmer med mannlig produsent	57 129	104 734	143 164	101 676

9. Hvem samarbeider produsenten med?

Det er produksjonsselskapet bak et prosjekt som søker om utviklings- eller produksjonstilskudd fra NFI. Som regissør eller manusforfatter er man derfor avhengig av å samarbeide med en produsent for å kunne søke om tilskudd. Produsenten kan dermed oppfattes som den nøkkelposisjonen som har mest makt til å bestemme sine samarbeidspartnere. Det er en myte i bransjen at menn velger menn som samarbeidspartnere, men også at kvinner velger menn. Vi har derfor sett på om det er hold i denne påstanden, og utformet følgende hypotese: *Mannlige produsenter velger mannlige regissører og manusforfattere. Kvinnelige produsenter velger også mannlige regissører og manusforfattere.*

Statistikken viser at når det søkes om produksjonstilskudd for spillefilm og kinodokumentar velger nesten fire av fem menn å samarbeide med mannlige regissører (se Tabell 9.1 og 9.2). Også når det gjelder manusforfattere havner valget på menn i nesten 70 prosent av tilfellene. I tråd med hypotesen ser vi også at kvinnelige produsenter velger å engasjere mannlige regissører og manusforfattere 60 prosent av gangene. Det samme gjelder når mannlige og kvinnelige produsenter går sammen om å velge. Funnene er basert på et solid antall observasjoner, henholdsvis 469 og 440 over fem år, og viser at dette er en klar tendens i bransjen.

Tabell 9.1 – Kvinneandel når produsenter velger regissører og manusforfattere. Søknader om produksjonstilskudd for spillefilm og kinodokumentar, 2012-2016

Produsenter	Regissører			Manusforfattere		
	Kvinner	Menn	Begge	Kvinner	Menn	Begge
Kvinner	35,4 %	60,4 %	4,2 %	37,5 %	61,1 %	1,4 %
Menn	20,8 %	78,4 %	0,7 %	28,6 %	67,8 %	3,5 %
Begge	28,6 %	57,1 %	14,3 %	21,4 %	64,3 %	14,3 %

Tabell 9.2 – Kvinneandel når produsenter velger regissører og manusforfattere. Søknader om produksjonstilskudd til spillefilm, 2012-2016

Produsenter	Regissører			Manusforfattere		
	Kvinner	Menn	Begge	Kvinner	Menn	Begge
Kvinner	35,6 %	60,6 %	3,8 %	37,1 %	62,1 %	0,8 %
Menn	20,7 %	78,9 %	0,4 %	28,9 %	68,1 %	3,0 %
Begge	28,9 %	60,5 %	10,5 %	21,1 %	71,1 %	7,9 %

Selv om hypotesen vår blir bekreftet, mener vi det er for enkelt å legge skylden på produsentene for den skjeve kjønnsbalansen i filmbransjen. Det kan hende det er slik at enkelte mannlige så vel som kvinnelige produsenter foretrekker å samarbeide med mannlige regissører og manusforfattere, men vi tror ikke forklaringen ligger her. Når vi observerer dette fenomenet, mener vi det først og fremst henger sammen med manglende rekruttering av kvinner til bransjen. All den tid det er flere mannlige regissører og manusforfattere i markedet, vil det være en kjønnsmessig ubalanse i hvem som faktisk ender opp med å skape film. Denne tendensen er selvforsterkende med mindre det settes inn tiltak for å endre den.

10. Diskusjon og oppsummering

Denne rapporten har sett nærmere på kjønnsbalansen i norsk film og hvordan den har utviklet seg over tid. Bakgrunnen for dette er blant annet regjeringens filmpolitiske mål om at andelen kvinner og menn i nøkkelposisjoner i bransjen skal være minst 40 prosent.

Av funnene i rapporten fremgår det at kvinneandelen i filmbransjen er betydelig lavere enn mandsandelen gjennom det meste av filmskaperens livsløp og for majoriteten av de audiovisuelle formatene. Andelen har vært spesielt lav for regissører av spillefilm og kinodokumentar, samt i søknads- og tilskuddsmassen for produksjonstilskudd til markedsfilmer. En faktor som trolig er med på å forklare dette er at kvinner ser ut til å være mindre risikovillige enn menn når de planlegger et prosjekt. For å forbedre dagens situasjon har NFI lagt frem en handlingsplan med konkrete tiltak for å bedre kjønnsbalansen i bransjen. Etersom at disse tiltakene først trådte i kraft i 2016, er det imidlertid foreløpig for tidlig å måle effekten av dem. Den vil bli evaluert i 2020.

Med sin unike rolle sitter NFI på makt til å påvirke kvinneandelen i filmbransjen, men kun til et visst nivå. Som statlig forvaltningsorgan må NFI forholde seg til flere filmpolitiske mål samtidig og det forventes at instituttet balanserer flere faktorer utover kun kjønnsbalanse når det gir tilskudd. Slike faktorer er for eksempel kunstneriske kriterier, geografisk bredde, etnisk mangfold og besøksestimat. I tillegg gir NFIs tiltak først og fremst en kortsiktig løsning på likestillingsutfordringen. Hvis man vil oppnå en bedre og bærekraftig kjønnsbalanse i et langtidsperspektiv, er det derfor nødvendig å påvirke livsløpet til filmskaperne på et så tidlig tidspunkt som mulig. Søknadsbunken til Den norske filmskolen på Lillehammer viser at det er betydelig lavere interesse for å bli filmskaper blant kvinner enn blant menn. Derfor bør tiltakene for å bedre kvinneandelen starte allerede i rekrutteringsprosessen slik at tilfanget av kvinner som søker seg til bransjen blir større. Et sentralt spørsmål er derfor hvordan man kan øke kvinners interesse for å bli filmskaperne.

Det vil også være god drahjelp i at bransjen selv tar ansvar for kjønnslikestilling, slik vi har vist i denne rapporten. Det er for eksempel viktig at produsenter er bevisste på den kjønnsmessige ubalansen som eksisterer og passer på å engasjere både kompetente kvinner og menn til sine prosjekter.